

Politiški pregled.

* **Za povzdigo Dalmacije.** „N. Fr. Presse“ piše: Potovanje ministra za trgovino, dr. Fořta, zbuja nado, da se končno izvrši program za razvoj Dalmacije. Dalmacija bo spojena z Avstrijo s pomorsko zvezo, potom Lloydja in z državnimi sredstvi. Trgovinski minister proučuje sedaj različne predloge, odkod bodi odhod bodoče brze proge, iz Trsta ali Pulja, oziroma Medolina ali Voloske. Ker je treba to vprašanje nujno rešiti, se stvar določi takoj, ko se minister povrne na Dunaj. — Dr. Fořt je proučeval tudi razširjenje že obstoječih luk in zgradbo novih luk. V Šibeniku, kjer si je minister ogledal tamošnjo tvornico karburja, zgradijo v kratkem nov pomol. V Spljetu razširijo sedanji pomol ter zgradijo še drugi pomol; tozadevna dela se prične še tekom tega leta. Vlada hoče povzdigniti tudi ribarstvo in zlasti promet tujcev.

* **Izseljevanje v Ameriko.** Iz Washingtona poročajo: Iz Avstrije se je v zadnjih štirih mesecih naselilo 15.621, iz Ogrske 27.367 oseb, to je 5000 oseb več nego lani v istem času. Iz Evrope se je skupno naselilo 132.137, tako da odpada na našo monarhijo tretjina evropskih naseljenikov. Iz Nemške se je naselilo 6304 osebe s gotovim denarjem 127.000 dolarjev, iz Ogrske pa 7976 Madjarov, ki so imeli 284.372 dolarjev imetka. Iz Ogrske došlih 4800 Slovakov je imelo vsega skupaj 70.236 dolarjev imetka. — To je napredek naše države!

* **Zidanje trdnjav na Benečanskem.** Dunajski „Zeit“ poročajo o tem iz Benetk: „Na tukajšnjih utrdbah delajo z mrzličavo naglostjo. Prezidavajo utrdbe na kopnem in na morju in razen tega gradijo vrsto novih fortov, katere opremljajo z vsemi sredstvi moderne tehnike. Oboroženi bodo s težkimi obrežnimi topovi. Zlasti pri Mestreu zidajo velikanske utrdbe. Tudi v Veroni hitijo kar se da s fortifikacijami. Okolo Verone napravijo cel trdnjavski pas, tako da bo tu zašancan tabor najmodernejšega zistema. — To so brez dvoma žalostna znamenja, in nekaj gotovo čaka nas, ki smo sosedni Italijanom.“

* **Nova zbornica poslancev bo razpuščena?** Niso še izvršene volitve za nov državni zbor, in že govore o njega razpustu. Tako je te dni bivši dunajski poslanec Steiner na nekem volilnem shodu rekel nastopno: „Ne verjamem, da bo mogla zbornica v tem letu storiti kaj dobrega. Štiri tedne bo treba, preden se bo nova zbornica konstituirala; na to predloži vlada proračun za drugo polletje. Gotovo je, da porečejo tedaj agrarci: Sedaj je čas žetve. In zahtevali bodo, da se takoj razpravlja o ogrskem vprašanju. In ker ne bomo odobrili pogajanj, ki se vrše sedaj med Avstrijo in Ogrsko, je možno, da bo zbornica razpuščena.“ — Hitro se je torej oglasil mrtvaški zvon, samo, če mu je kaj verjeti!

* **Slovanski dijaki pri ministru Pacáku.** Ko je bil češki minister dr. Pacák za cesarjevega bivanja v Pragi, so ga obiskali zastopniki slovenskega dijaštva. Češki dijaki so mu obrazložili svoje zahteve. Za slovensko narodno-radikalno dijaštvo je predsednik „Adrije“, jurist Lipold, obrazložil ministru zahteve in želje glede slovenskega vseučilišča v Ljubljani. Minister je obljubil, da se hoče zavzemati za zahteve in želje Slovencev. V „Adriji“ so ustanovili vseučiliški odsek, ki bo sporazumno s češkim dijaštvom izdelal obširen memorandum.

* **Sklicanje državnega zbora.** Novi državni zbor skličejo najbrže na dan 18. junija t. l. Zboroval bo baje do konec julija. Vlada mu predloži več manjših predlog in proračunski provizorij.

* **Splošna volilna pravica na Ogrskem.** Ogrski ministrski predsednik je izjavil deputaciji agrarnih socialistov, da sedanja ogrska vlada na vsak način izvede splošno volilno pravico.

* **„Črne čete“ v Rusiji.** — Pred nedavnim časom so umorili urednika „Ruskih Vjedomosti“, Jollosa, kar se pripisuje takozvanim „črnim četam“. Značilno je, da je dobil zdaj že drugi poslanec, Hessen, ki je priporočal in predlagal v dumi odpravo smrtnih kazni, smrtno obsodbo od teh „črnih čet“.

* **Roosevelt — dosmrtni predsednik?** Londonski „Daily Telegraph“ poroča iz Bostona, da se je tamkaj pojavila živahna agitacija, ki stremi za tem, da izvolijo Roosevelta za dosmrtnega predsednika Združenih držav.

Vestnik.

Učiteljski dobrotniki. „Društvu za zgradbo učiteljskega konvikta v Ljubljani so darovali: Okrajna posojilnica v Kobaridu na račun pokroviteljine zadnji rok 100 K. Trvdka Fran Ksav. Souvan v Ljubljani, 32 50 K. Živili učiteljski dobrotniki in naslednjiki! Bog plati!

Letnino za učiteljski konvikt so plačali ti-le tovariši in tovarišice: Janko Likar, učitelj na II. mestni šoli v Ljubljani, nadučitelj H. Skulj, A. Trošt in G. Čersa, vsi iz Tržišča pri Mokronogu, nadučitelj Mavro Framšek, Ivana Framšek, Ludovik Petrič in Leo Rott, vsi iz Sromelj pri Brežicah, Fran Šinigoj iz Sv. Jerneja na Muti, Karol Mavrič iz Ljutomera. Živili! Bog plati!

Odkritje Tomšičeve spominske plošče na Vinici. Dne 19. in 20. maja t. l. odkrije svečano klub braće hrvatskega „Zmaja“ rojenemu Slovcu Ljudevitu Tomšiču, hrvaškemu učitelju, pedagogu in književniku spominsko ploščo na Vinici, kjer se je dotičnik rodil, kot sin tedaj tam službujočega učitelja in narodnega pesnika Bernarda Tomšiča. Vsakega zavednega Slovence dolžnost je, da se ta dan raduje z brati Hrvati, kateri prihite o tej priliki na slovenska tla. Pokažimo pri tej priložnosti, solidarnost in slogo na kulturnem polju z brati Hrvati! — Hrvati pridejo na Vinico dne 19. maja ob 5. popoldne, kjer jih slovesno sprejmo. Potem položijo vence na grob očeta Tomšiča. Zvečer je razsvetljava in godba. Drugo jutro je ob 6. uri budnica in po deseti maši odkritje spominske plošče. Po odkritju je slovesni obhod po Vinici ter banket v Školnikovi gostilnici.

Načrt zakona o pravnih odnošajih učiteljstva v Istri. Skupni odbor hrvaškega, slovenskega in italijanskega učiteljstva v Istri je izdal načrt zakona, ki določa ureditev pravnih odnošajev istrskega učiteljstva.

V svrhu regulacije učiteljskih plač se bo poklonila dne 13. maja deputacija učiteljstva, obstoječa iz zastopnikov vseh avstrijskih učiteljskih zvez, naučnemu in finančnemu ministru. Našo „Zavezo“ bo zastopal tovariš Luka Jelenc. Pri tej priliki se bo položil temelj tudi „Avstrijski učiteljski zvezi.“

Okrajna učiteljska konferenca slovenskih ljudskih šol v Ljubljani bo dne 16. maja v telovadnici I. m. d. lj. šole v Komenskega ulicah. Poleg običajnih točk je na dnevnem redu še: 1. „Učni poizkus iz telovadbe“ (gosp. J. Furlan). 2. „Prva pomoč pri neizgledih v šoli“ (g. dr. O. Krajeo). 3. Načrt „Šolskega reda“ za učence in učenke mestnih ljudskih in meščanskih šol v smislu § 86. dokončnega šolskega in učnega reda (g. K. Wider). 4. Podrobni učni načrti za 6., 7. in 8. razred: a) za računstvo in geometrijsko oblikoslovje (gdč. F. Zemetova); b) za prirodopisje in prirodoslovje (gdč. A. Sarkova); c) za zemljepisje in zgodovino (gdč. E. Rekarjeva).

Alli bo dan 14. maja pouka prost? Pred šestimi leti je deželni šolski svet odredil, da je bil dan državnoborske volitve pouka prost. Letos pa deželni šolski svet ni izdal take odredbe, pač pa nekateri okrajni šolski sveti za svoje okraje. Sicer pa govori § 115 dokončnega šolskega in učnega reda tudi o tem, ki pravi: „Šolski voditelj naj dá učiteljem svoboden čas, ki je potreben za izvrševanje volilne pravice v javna zastopstva.“ Torej sme vsakdo na volišče, četudi trpi pouk. V nekaterih krajih bodo dali krajni šolski sveti ta dan prosto, v drugih krajih bodo pa prestavili pouk na prihodnji četrtek. Zaradi šole torej ni nikomur treba zanemarjati svoje volilne pravice in naj se vsakdo udeleži volitve ter voli šoli in učiteljstvu naklonjenega kandidata.

Klerikalna kadilnica. Kako znajo klerikalci vihteti kadilnice, naj pokaže citat iz „Gorice“ (št. 27): „Dr. Laharnar, velenadarjen sin planin, odličnjak na celi črti svojega šolanja od začetnega šolarčka do učenega doktorja, bistrumna glavica, kakor jih imamo Slovenci le malo, izurjen in izkušen v vseh manipulacijah našega političnega uradništva, izkratka: mož, kateremu so rojenice položile v rojstno zibelko nenavadno veliki dar nadarjenosti, pravi talent; mož izkušen . . .“ Komur ni dovolj take hvale, temu ne moremo pomagati. To imponira!

Poročil se je v Rabu g. Dragotin Pribil, c. kr. okrajni šol. nadzornik na Krku, z gdč. Rozo Nimirovo. Srčno čestitamo!

Umrl je v Kranju dne 3. t. m. gosp. Karol Florian, veleposestnik in knjigotržec. Kot potomec ondotne stare narodne rodovine je bil ves čas vnet narodnjak. Njegovi starši so mnogo občevali s pesnikom Prešernom, zato je tudi on znal marsikatero anekdoto povedati. V družbi je bil vesel, ljubezniv in zgovoren, ker je sam mnogo bral. Bil je pa tudi odkrit prijatelj slovenskemu učiteljstvu, kar je pokazal s tem, da je bil med prvimi pokrovitelji našega „Učiteljskega konvikta“ in je tudi še ob raznih prilikah rad odprl našim društvom svojo darežljivo roko. Zapustil je poleg žalujoče vdove še štiri vrle hčerke, od katerih se dve privatno učita na ondotni gimnaziji. Vrlemu možu blag spomin med nami!

K državnozbornim volitvam. Od načelnštva učit. društva za mariborsko okolico smo prejeli: Učiteljstvo mariborske okolice prizna in ceni v veliki meri zasluge preblag. g. Robiča, profesorja, dež. odbornika i. dr., ki si jih je pridobil za povzdigo ljudskega šolstva na Štajerskem. Imenovano učiteljstvo strmi nad nepričakovanim prevratom in obžaluje močno, da veleza-sluzni g. Robič ne kandidira več v mariborskem okraju.

Učiteljska tiskarna se priporoča šolskim vodstvom, ki bodo izdala koncem šolskega leta tiskana „Letna poročila“, za tisk teh poročil.

Popravek k poročilu iz seje c. kr. okr. šol. sveta za goriško okolico v št. 18 „Učit. Tov.“ V navedenem poročilu je rečeno: „Slednjič se je prešlo na dnevni red preko pritožbe proti neki učiteljici, ker ni bilo povoda za disciplinarno postopanje.“ Podpisani konstatujem, da to ni res. Iz odloka c. kr. okr. šol. sveta z dne 20. aprila t. l., št. 958, je razvidno, da se preko pritožbe ni prešlo na dnevni red, ampak da se je sklenilo, ne uvesti proti dotični učiteljici disciplinarne preiskave — katere tožitelj ni ne zahteval, ne prosil — pač pa je opomniti, „da se ima po določbah § 119. šolskega in učnega reda pokoriti ukazom in naročilom šol. voditelja, ozir. izvršiti pravilno storjen in ne ustavljen sklep učiteljske konference (§ 147). Ako pa misli, da nalog, ozir. sklep ni postaven, se sme pritožiti na c. kr. okr. šol. svet, s čemer pa se izvršitev naloga (sklepa) ne zadržuje.“ S to rešitvijo se protistranka popolnoma ujema. Ako bi se bila sklenila disciplinarna preiskava, bi se morali zaslisiati proti dotični učiteljici šolski otroci; takih zasliševanj se je pa poslužiti le v skrajni potrebi, ker silno rušijo učiteljski ugled. Isto velja glede klasifikacij, pri katerih so učitelj(ce) avtonomni(e). Gorje učiteljstvu, ako bi se moglo proti resnični ali dozdevni krivični klasifikaciji tako pritoževati, da bi šolske oblastnije z odloki prisilile to ali ono učno osebo, da mora dani red preklatic in ga predrugačiti; odprla bi se pot neznosnim razmeram. Iz tega pa ne sledi, da se šolsko vodstvo v gotovih slučajih, kjer je krivica očitna in se s prijaznim opominom ne da nič doseči, ne bi smelo pritožiti na kompetentno mesto. Iz tega tudi ne sledi, da dotična šolska oblastnija odobruje krivično klasifikacijo. Učna oseba, ki katerega otroka krivično klasifikuje, se obsodi sama, ker otroci to zapazijo in izgubijo o njej dobro mnenje.

Ajdovščina, 5. maja 1905.

Fr. Bajt, nadučitelj.

Mednarodna razstava v Madridu. Od meseca septembra do decembra t. l. bo v Madridu mednarodna razstava zdravstva, umetnosti, obrti in industrije.

Razgled po šolskem svetu.

— **Madjarske šole na Hrvaškem.** V Budimpešti je bil hrvaški sekejski načelnik za uk in bogočastje M. Roje, ter je imel daljšo konferenco z ministrskim predsednikom dr. Wekerlom glede madjarskih šol na Hrvaškem. Wekerle je izjavil Rojeu, da je o tej stvari govoril z ministrom Košutom, ki je izrazil željo in pristal na to, da imajo madjarske šole obiskovati s a m o madjarski otroci. Sekejski načelnik je odločno zastopal svoje mnenje o madjarskih šolah, ki ga je večkrat zastopal tudi v saboru. Novih madjarskih šol se ne bo otvarjalo, a obstoječe se odpravijo, v kolikor ne odgovarjajo zakonu.

— **Vseučilišče v Hamburgu.** Hamburgska znanstvena ustanova je nabrala za ustanovitev tamošnjega vseučilišča že štiri milijone mark. Da bo vseučilišče tem moderneje, je omenjeno društvo izdalo proglas za nabiranje denarnih prispevkov.

— **Deset milijonov v naučne svrhe.** Nedavno v Parizu umrl bankir Comerey je v svoji oporoki zapustil pariškemu vseučilišču deset milijonov frankov. Obresti od te vsote se imajo porabiti zlasti za štipendije mladim učenjakom.

— **Zakon proti kajenju.** V danskem državnem zboru je sprejeta zakonska osnova, po kateri je prepovedano kajenje v starosti do 16. leta.

Raznoterosti.

× **Kitajska in svetovna književnost.** Tudi Kitajska namerava pristopiti svetovni književni konvenciji. To misel je izprožil znani pisatelj reform, generalni guverner v Kupeju Čingči-Tung, samo da se Kitajska čim prej seznaní z znanostjo in književnimi deli Evrope.

× **Najstareje človeško pleme** živi na otoku Cejlonu in se zove Vedda. To so ostanki prvotnih prebivalcev Indije. Pleme je nizke rasti, nima ni verske, ni etiske, ni društvene organizacije, živi v gozdih, se hrani z mesom žab, kač in drugih živali, ki jih je možno loviti brez posebne spretnosti. Orožja namreč nimajo nikakega. Barv ne razločujejo, ne smejejo se nikdar in tudi nimajo nikakega pojma o glasbi. To čudno pleme stanuje v vztočnem delu otoka ter bo kmalu popolnoma izmrlo. Zato je poslana na otok posebna komisija, da s fonografom in kinematografom ohrani nekatere običaje in jezik tega plemena.

× **Fiksiranje velikonočnih praznikov v katoliški cerkvi.** Že dolgo časa se dela na to, da se za stalno določi dan velikonočnih praznikov. V rimski kuriji so sprejeli predlog, naj pade Velika noč na tretjo nedeljo po pomladnem ekvinokciju, torej bi bila Velika noč med 4. in 11. aprilom. S tem bi bil ta praznik nekako stalno določen, a obenem pridržan tudi stari premakljivi značaj njegov. Za fiksiranje tega praznika so se izjavili tudi Laterani na Nemškem. Sedaj mislijo o tem vprašati tudi Rusijo, ki itak misli v svoji državi uvesti koledarsko reformo. Ideja, ki je prišla iz koledarske redakcije rimske kurije, gre za tem, da pridejo v krščanski cerkvi prazniki — vsaj veliki skupni — na en in isti dan.

× **Latinsko pismo na Japonskem.** Neki trgovec iz Tokija je izročil japonskemu društvu za uvedenje latinskih črk v japonski jezik 5000 jenov v svrhu te propagande. Sedaj so osnovali že podružnice v Osaki in Takasaku. Toda na Japonskem je tudi mnogo nazadnjakov, ki nočejo ničesar slišati o tem, da bi se komplicirane japonske črke poenostavile. Zato pa delajo z vsemi možnimi sredstvi proti temu pametnemu prizadevanju. Nazadnjaki so povsod na svetu!

Poslano.*

Resnično smilite se nam, gospod Oblak, da ste tako nizko padli pred ljudstvo. Hoteli ste razgrniti svojo črno sukno župnika nad vsem ljudstvom, gospodariti ste hoteli nad nevedno maso — tako ste si mislili — a spekle vas je.

Z visokih sfer ste padli na trda tla, nizko, nizko je vaše stališče pred ljudstvom. In to vas boli. Vso krivdo, seveda, mečete na našega tovariša nadučit. g. Potokarja. Boli vas in jezi, ker uživa on ugled in ljubezen med ljudstvom, zato vam je on trn v peti. Radi bi ga vi spravili proč, a uvažujte, g. Oblak, da ima on trdno stališče, a tla pod vami se že mogočno in dolgo majejo.

V „Domoljubu“ pišete: „Kdor je cerkveni kruh, se mora tudi po cerkvenih željah in zapovedih ravnati.“ Vprašamo vas, kdaj ste mu dali kruha vi ali vaša cerkev? To, kar dobi letno od orgljanja, je trdo zaslužno, a tudi tega plačali niste ne vi ne vaša cerkev, plačalo ga je ljudstvo; z veseljem in ljubeznijo so ga plačevali. — Da bi se ravnal po vaših ukazih! Ha! Ha! Kako bujna je vaša domišljija! Pomislite vendar, da so že davno minuli za vas tako srečni časi, ko so učitelji klečali pred vašimi predniki in si ranjevali kolena pred njihovimi nogami, proseč kake milosti. Vse to je minilo, minilo! Oh, škoda, kaj ne?

* Za vsebino tega spisa je uredništvo odgovorno le toliko, kolikor zahteva tiskovni zakon.